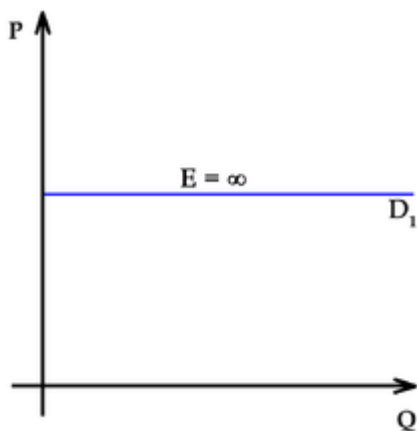

Termen bij katern 3: Marktvormen en marktfalen

Homogeen product:

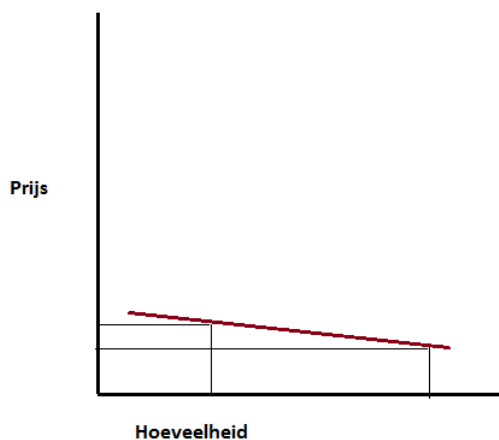
In de ogen van de afnemer zijn de producten volkomen gelijk aan elkaar. Dit betekent dat als er dan ook nog eens heel veel aanbieders zijn en de markt is volkomen transparant er niet geconcurrereerd kan worden met de prijs.

Voorbeeld: stel dat alle economieleraars op precies dezelfde manier lesgeven. Stel ook nog eens dat er heel veel van deze leraren zijn en dat iedereen weet welke prijs ze vragen. In dit geval kunnen deze leraren niet concurreren met de prijs. De prijs zal gevormd worden door vraag en aanbod, maar zal voor de individuele leraar een gegeven zijn. Immers als hij een ook maar iets hogere prijs zal vragen zal niemand meer zijn lessen kopen. De vraaglijn naar de lessen van een individuele leraar loopt horizontaal.

Heterogeen product:

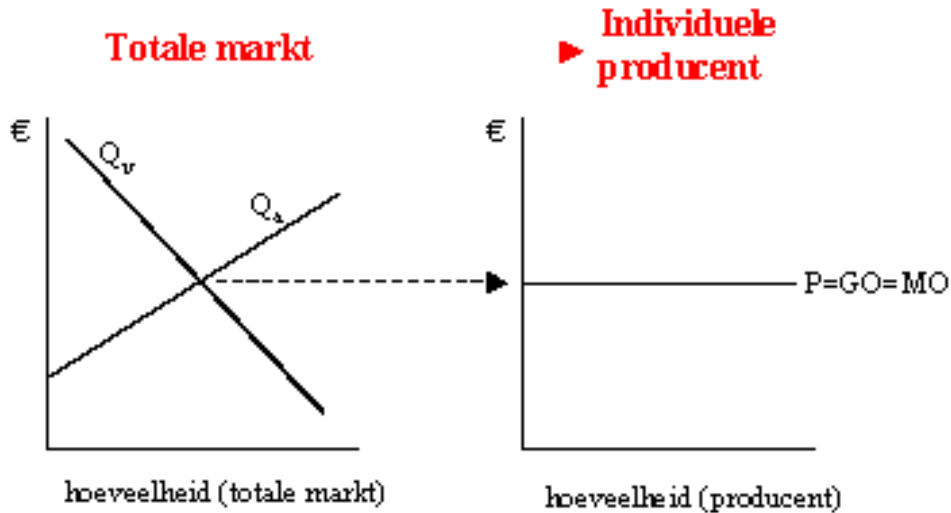
De producten die worden aangeboden zijn verschillend in de ogen van de afnemer. Omdat de producten verschillend zijn kunnen de aanbieders wel concurreren met de prijs. Als een leraar betere lessen aanbiedt dan zijn concurrenten kan hij een hogere prijs vragen. De vraaglijn naar zijn lessen loopt niet horizontaal. Dit betekent dat een prijsverhoging niet betekent dat alle leerlingen meteen weglopen.

Naarmate de leraar zich meer kan onderscheiden van zijn collega's zal de vraagcurve steiler gaan lopen.

Volkomen concurrentie:

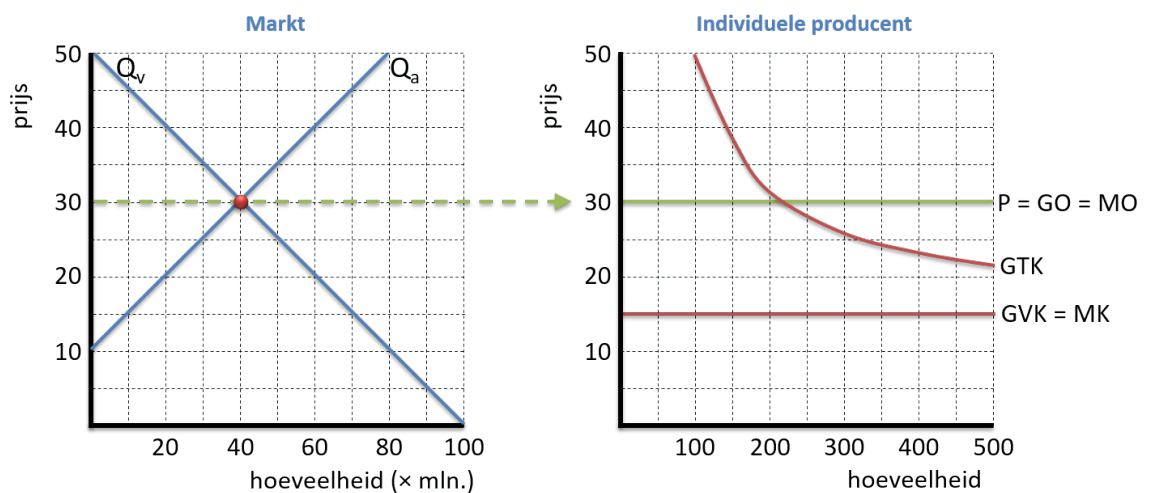
De marktform met veel vragers en aanbieders, een homogeen product, volledige transparantie en vrije toe- en uittreding. De prijs op deze markt wordt bepaald door vraag en aanbod. Voor de individuele producent is de prijs die op de markt is ontstaan een gegeven.

Vervolgens zal de individuele producent zelf bepalen hoeveel hij gaat produceren. We noemen hem daarom hoeveelhedaanpasser. Hij bepaalt de hoeveelheid die hij gaat produceren door te kijken bij welke hoeveelheid MO gelijk is aan MK (als hij streeft naar maximale winst).

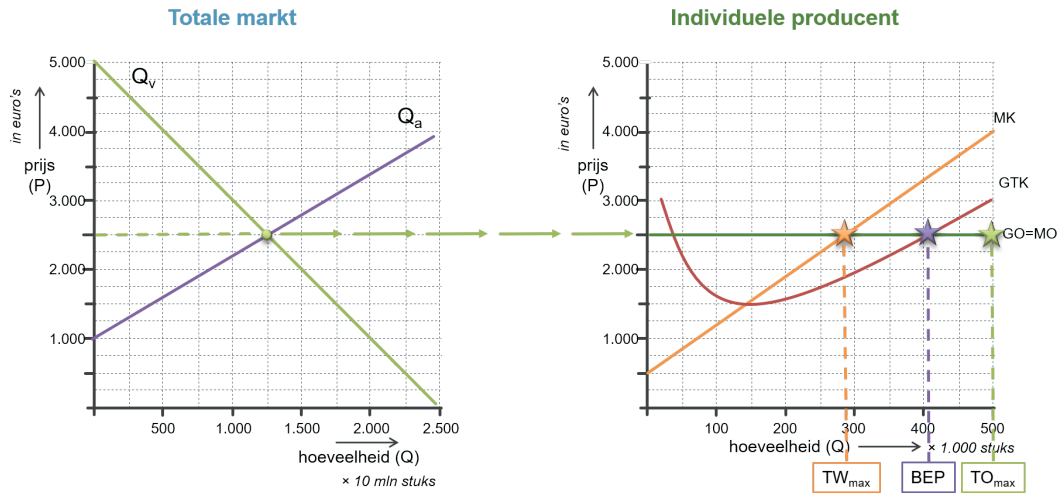
Er zijn nu twee mogelijkheden:

1. De marginale kosten zijn constant en kleiner dan de marginale opbrengst:

De producent gaat nu zoveel produceren als hij kan. De productie wordt de gelijk aan de productiecapaciteit.

2. De marginale kosten nemen toe als er meer wordt geproduceerd:

De hoeveelheid die nu wordt geproduceerd ligt iets onder de 300 (x 1000). Het is bij het punt waar $MO = MK$.

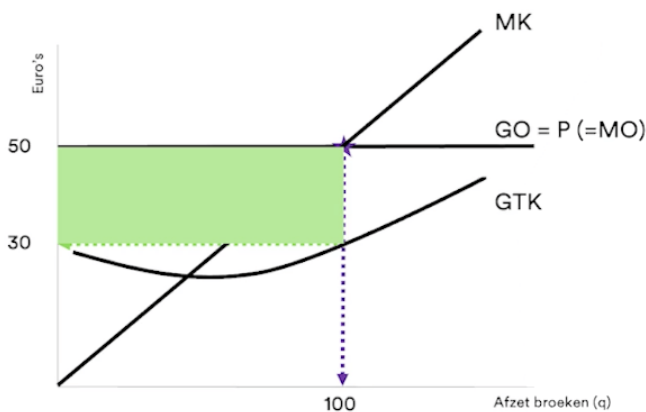
Het berekenen van de winst:

De totale winst (TW) = totale opbrengst (TO) – totale kosten (TK)

Maar er geldt ook:

$TW = \text{gemiddelde winst (GW)} \times \text{hoeveelheid afgezet (Q)}$

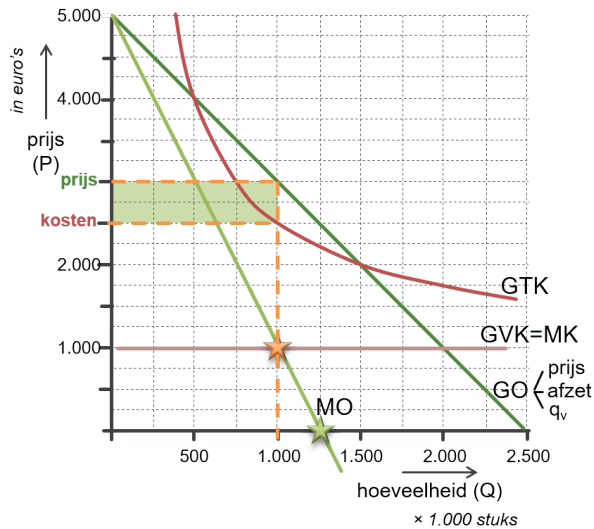
$GW = \text{gemiddelde opbrengst (GO)} - \text{gemiddelde totale kosten (GTK)}$

In bovenstaande grafiek is de gemiddelde winst $50 - 30 = 20$. De totale winst is $100 \times 20 = 2000$.

Monopolie:

De marktform met één aanbieder. Deze aanbieder zal de prijs zelf bepalen. Hij is een prijszetter. Als de ondernemer streeft naar maximale winst zal hij de prijs zo kiezen dat $MO = MK$.

De prijs zal door de monopolist op 3000 worden gezet. De hoeveelheid is dan 1000 (x 1000). De winst is $(GO - GTK) \times Q = (3000 - 2500) \times 1000$ (x 1000) = 500.000 (x 1000).

Verder kunnen we aflezen uit deze grafiek:

Break-evenpunten: 500 en 1500 (x 1000)

Maximale omzet bij: 1250 (x 1000)

De omzet is dan: 2500×1250 (x 1000) = 3.125.000 (x 1000)

Monopolistische concurrentie:

De marktform met veel vragers en aanbieders, maar de producten zijn heterogeen. Dit betekent dat de aanbieders wel met de prijs kunnen concurreren. Het model van de marktform is niet anders dan bij monopolie. Het enige verschil is dat de GO-lijn (= de vraaglijn naar het product van de betreffende producent) vlakker loopt dan bij monopolie. Dit komt omdat de vragers altijd naar een andere aanbieder kunnen overstappen. Er is dus meer concurrentie dan bij monopolie.

Je kunt het ook zo zeggen: de aanbieder is een soort monopolist omdat zijn product onderscheidend is, maar hij heeft ook veel concurrenten omdat er wel substituten zijn voor zijn product.

Duopolie:

Er zijn precies twee aanbieders op de markt.

Oligopolie:

Er zijn meerdere aanbieders die elkaar goed kennen en elkaar ook in de gaten houden. Als één van deze producenten zijn prijs verlaagt zullen de anderen onmiddellijk volgen. Verhoogt één van de producenten zijn prijs dan doet de rest dat juist niet.

Prijsstarheid:

Bij een oligopolie zal de prijs niet veel veranderen omdat de producenten weten dat een prijsdaling zal worden gevolgd door de rest (waardoor je er niet veel aan hebt) en een prijsstijging juist niet wordt gevolgd door de rest (waardoor je veel klanten verliest).

Prijsdiscriminatie:

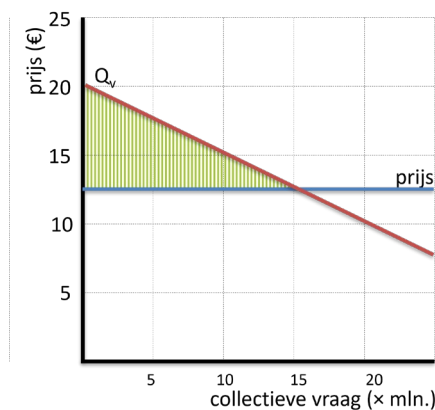
Hetzelfde product wordt tegen verschillende prijzen aan verschillende klanten verkocht. Een eis is dat de markten goed gescheiden zijn. Voorbeeld: korting voor studenten. Je kunt makkelijk aantonen of je inderdaad student bent.

Prijsdifferentiatie:

Hetzelfde product wordt op verschillende tijdstippen anders geprijsd. Voorbeeld: nachttarief voor elektriciteit.

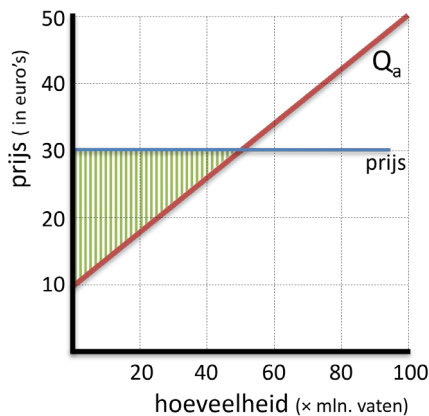
Consumentensurplus:

Het verschil tussen de betalingsbereidheid en de prijs die betaald wordt voor alle consumenten opgeteld.

Producentensurplus:

Het verschil tussen de marktprijs en de marginale kosten (aanbodlijn) van alle producenten opgeteld.

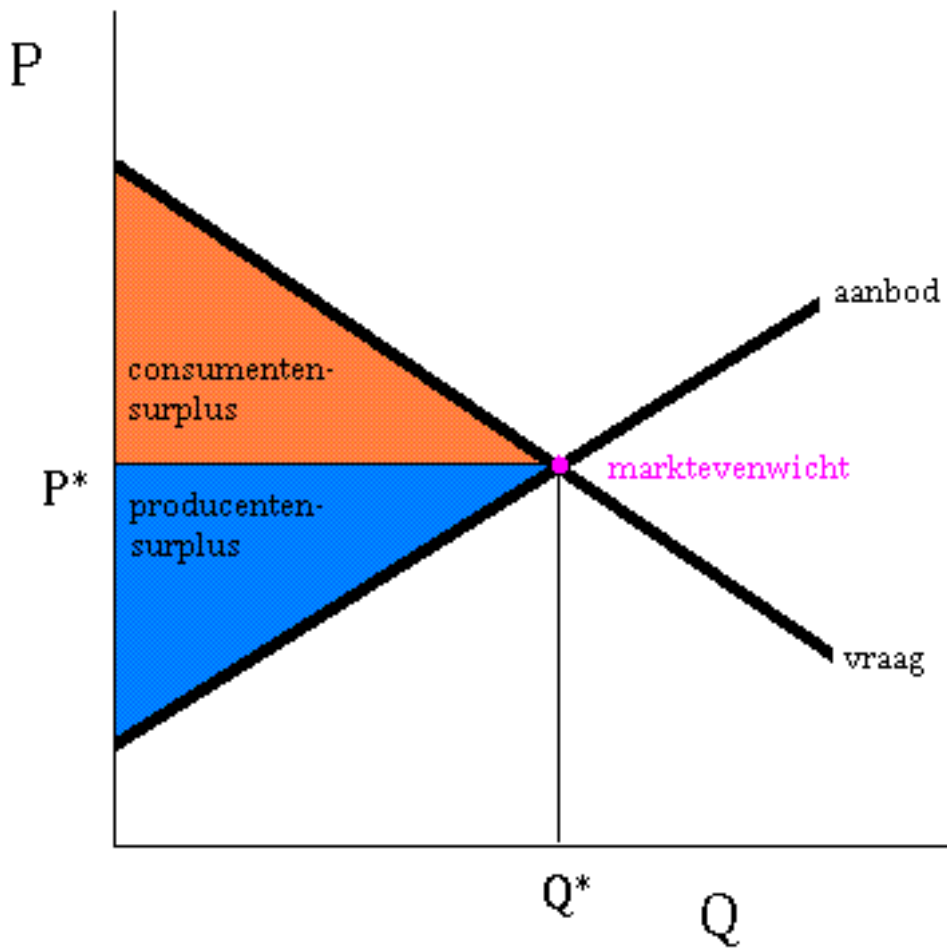
Kartel:

Bedrijven maken afspraken over de prijs, de hoeveelheid of over de verdeling van de markt. Dit is verboden, maar op wereldniveau niet tegen te houden.

Voorbeeld: OPEC = De Organisatie van olie-exporterende landen is een samenwerkingsverband van dertien landen die netto olie uitvoeren. De intergouvernementele organisatie probeert door het veranderen van het aanbod van olie de prijs daarvan te sturen. Economen beschouwen de OPEC vaak als een kartel.

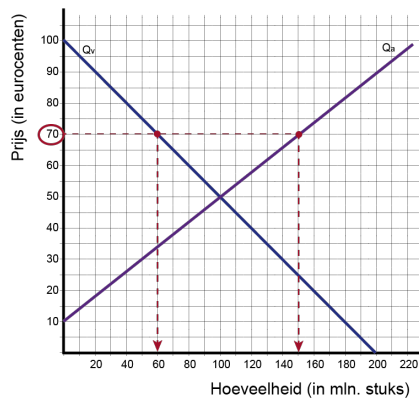
Totale surplus:

Het surplus van consumenten en producenten samen.

Minimumprijs:

De overheid garandeert een prijs die boven de evenwichtsprijs ligt.

Het nadeel van een minimumprijs (70 eurocent) is dat de gevraagde hoeveelheid (60 mln) kleiner is dan de aangeboden hoeveelheid (150 mln).

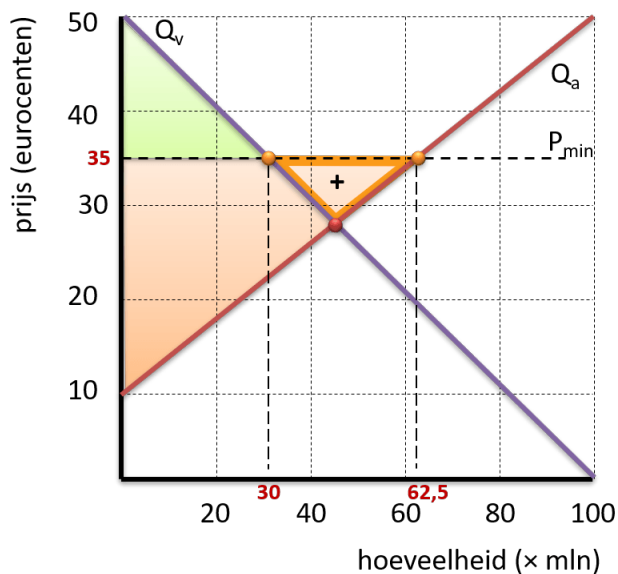
Er zijn nu twee mogelijkheden:

1. De overheid koopt het aanbodoverschot op.

De overheid moet dan 90 mln stuks kopen tegen een prijs van 70 eurocent per stuk.

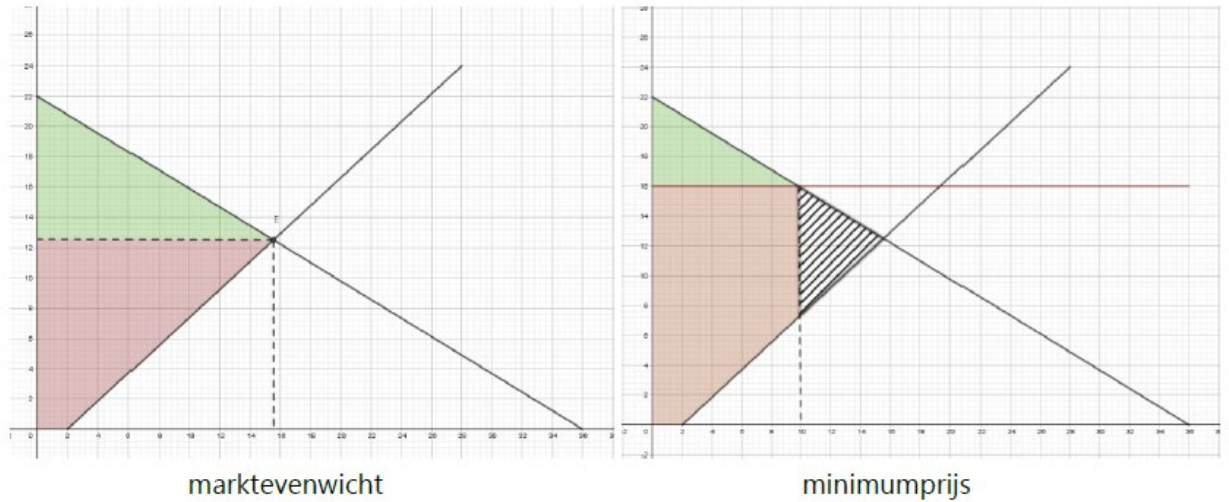
Dat kost de overheid 63 miljoen euro. Het surplus van de producenten wordt groter.

Het surplus van de consument kleiner.

Het consumentensurplus is nu het groene gedeelte. Het producentensurplus het oranje gedeelte. Hoewel het totale surplus van consument en producent samen is toegenomen (het driehoekje met de +), is het totale surplus van consument, producent en overheid afgenomen omdat de overheid het aanbodoverschot heeft moeten opkopen (en dit heeft vernietigd).

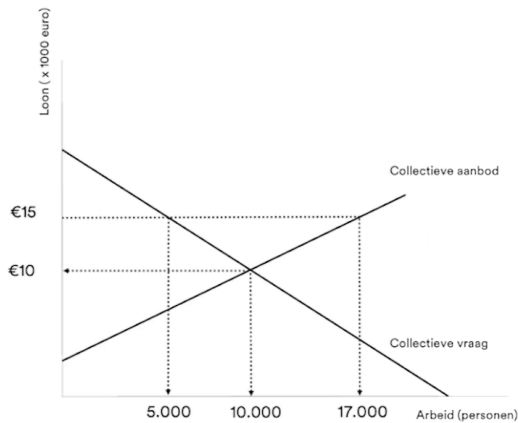
2. De overheid koopt het aanbodoverschot niet op.
 In dat geval wordt er niet meer verkocht dan de gevraagde hoeveelheid.

In de bovenstaande situatie wordt er dan niet meer verkocht dan 10. Het consumentensurplus is bij de minimumprijs van 16 het groene gedeelte. Het producentensurplus het roze gedeelte en het welvaartsverlies (deadweight loss) het gearceerde gedeelte.

Minimumloon:

Het loon dat minimaal betaald moet worden aan een werknemer.

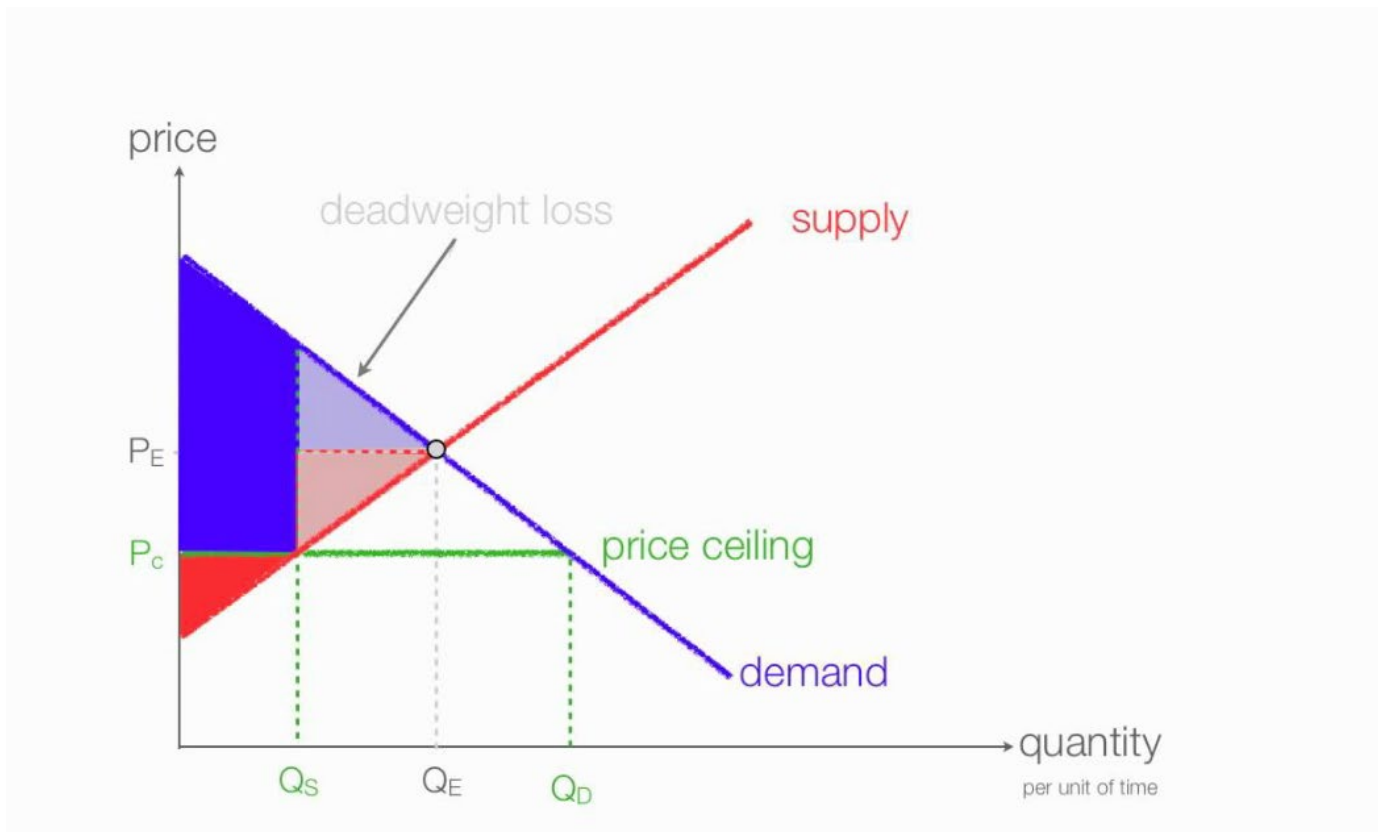

Werknemers bieden arbeid aan op de arbeidsmarkt, de werkgevers vragen arbeid. Als de overheid niet ingrijpt zal het loon € 10 bedragen. Het surplus van de werknemers is het gedeelte boven de aanbodcurve, maar onder de prijs van € 10. Het surplus van de werkgevers is het gedeelte onder de vraagcurve, maar boven de prijs van € 10. Stel nu dat de overheid een wettelijk minimumloon instelt van € 15. De hoeveelheid arbeid die nu gevraagd wordt is 5000. Het aanbod gaat echter naar 17000. Dit betekent dat 12000 (17000 – 5000) arbeiders geen werk zullen vinden. Het surplus van de werkgevers is nu gelijk aan het driehoekje boven de prijslijn van € 15. Het surplus van de werknemers is het gedeelte

onder de lijn van € 15 maar boven de aanbodlijn. De surplus loopt echter niet verder dan 5000, want alle andere arbeider hebben geen werk (want worden niet gevraagd). Het welvaartsverlies (deadweight loss) is het driehoekje tussen de vraag- en aanbodcurve van 5000 tot 10000.

Maximumprijs:

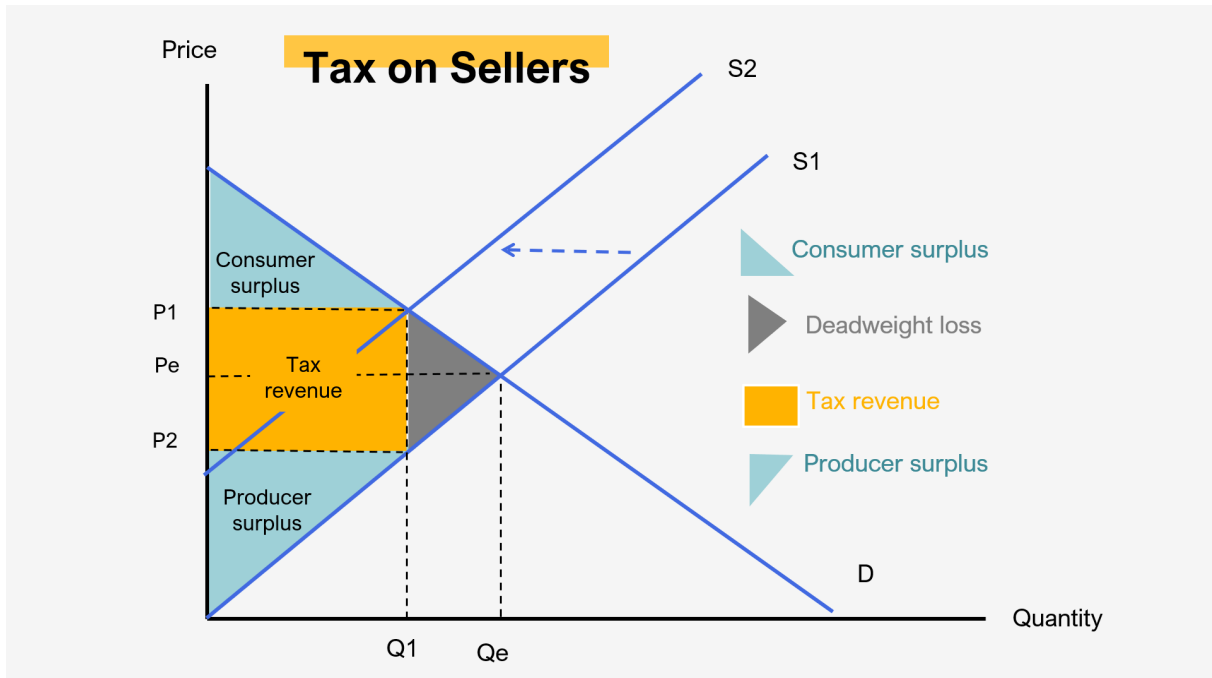
Een prijs die door de overheid is vastgesteld en lager ligt dan de evenwichtsprijs.

De maximumprijs is P_c . De aanbieders zullen vanwege deze lage prijs slechts Q_s aanbieden. Het surplus voor de aanbieders is het rode gedeelte. Het consumentensurplus is het donkerblauwe deel. De paarse en roze driehoekjes gaan verloren aan surplus. Dit is het welvaartsverlies (deadweight loss).

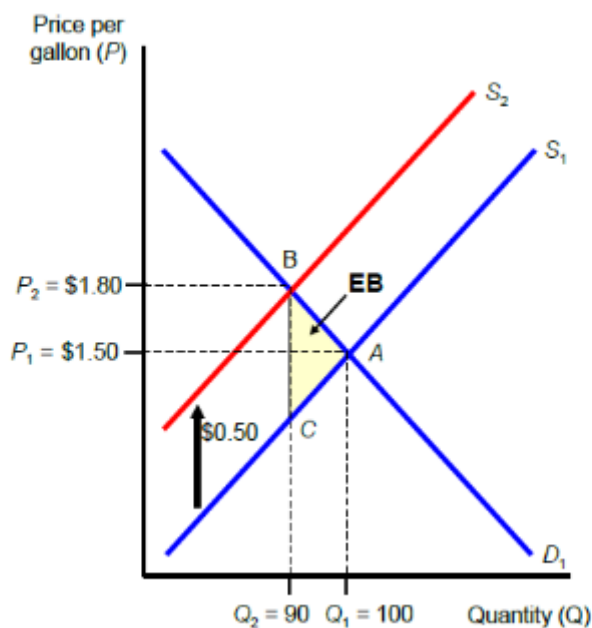
Accijns:

Belasting om het gebruik van bepaalde goederen af te remmen. De accijns wordt opgelegd aan de verkoper. De verkoper zal de accijns willen doorberekenen aan de klant, maar dat gaat onder volkomen concurrentie niet helemaal lukken.

De verschuiving van de aanbodlijn van S_1 naar S_2 is het gevolg van de accijns die de verkoper wordt opgelegd. Door de accijns stijgt de prijs van P_e naar P_1 . Dit betekent dat de prijs met minder is gestegen dan de accijns, want de accijns is $P_1 - P_2$. Het grijze gedeelte is het welvaartsverlies.

We kunnen de accijns ook op een andere manier weergeven:

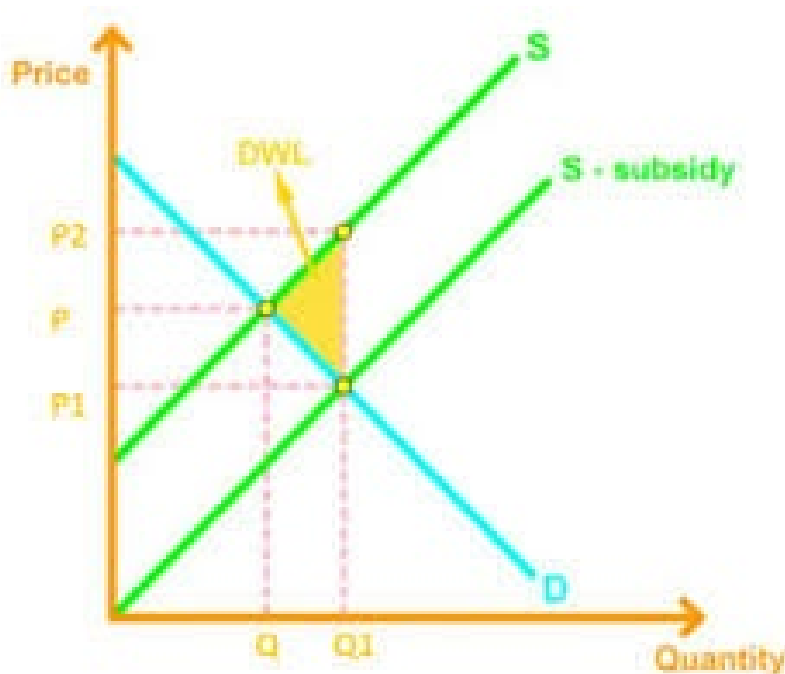

De blauwe lijnen geven de situatie aan voordat de accijns wordt ingesteld. De prijs is \$1,50. Vervolgens wordt er een accijns ingesteld van \$ 0,50. De aanbodlijn schuift daarom \$ 0,50 omhoog. De nieuwe aanbodlijn is de rode lijn.

We zien dat de prijs naar \$ 1,80 gaat. De consument is dus \$ 0,30 meer gaan betalen voor het product. De consument betaalt dus 60% van de accijns en de producent 40%.

Het surplus van de consument en de producent samen was de grote driehoek tussen de blauwe lijnen S_1 en D_1 tot punt A. Na het invoeren van de accijns is het totale surplus van de consument en de producent de kleinere driehoek tussen de blauwe D_1 en de rode S_2 lijn tot punt B. Het verlies aan surplus van de consument en de producent is dus het gedeelte tussen de rode S_2 en de blauwe S_1 lijn tot punt A. De overheid krijgt hier echter wel accijns voor terug. Maar het bedrag dat de overheid krijgt is minder dan het surplus van de consument en de producent dat verloren gaat. De accijns die de overheid krijgt is namelijk het deel tussen de rode S_2 en de blauwe S_1 alleen loopt dit niet door tot punt A, maar tot de stippellijn BC. Het gele driehoekje na de stippellijn is daarom het welvaartsverlies (deadweight loss).

Subsidie:

Als er nog geen subsidie gegeven wordt is de prijs P en de hoeveelheid Q . Het surplus van de consument en de producent samen is de driehoek tussen de blauwe lijn D en de groene lijn S . Vervolgens krijgt de producent een subsidie en wordt de nieuwe aanbodlijn $S - subsidy$. Hierdoor ontstaat er een nieuwe prijs P_1 en een nieuwe hoeveelheid Q_1 . Het surplus van de consument en de producent wordt nu groter. Het is nu de driehoek tussen de blauwe lijn D en de groene lijn $S - subsidy$. Het surplus is dus groter geworden met het gedeelte tussen de twee groene aanbodlijnen tot aan de blauwe lijn. Maar de overheid heeft hier wel subsidie voor moeten geven. Dat geld is ze nu kwijt en het is meer dan de toename van het surplus van de consument en de producent. Immers het bedrag dat de overheid aan subsidie heeft gegeven is ook het gedeelte tussen de twee groene lijnen, alleen stopt het niet bij de blauwe lijn maar gaat het door tot het eind van de gele driehoek.

Het bedrag dat de overheid moet betalen is dus meer dan het bedrag waarmee het surplus van de consument en de producent toeneemt. Het gele driehoekje is daarom het welvaartsverlies (deadweight loss).

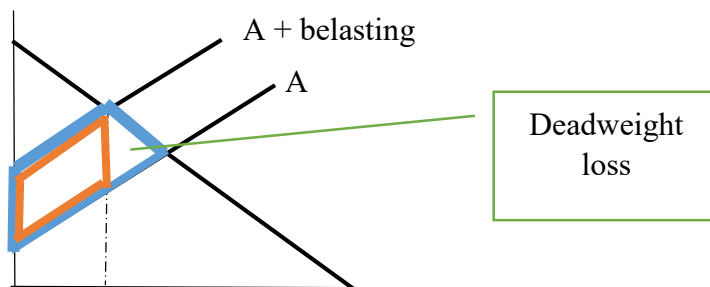
Belasting en subsidie (samenvatting):

Er zijn steeds drie partijen: de consument, de producent en de overheid.

Consumenten en producenten winnen of verliezen surplus, de overheid ontvangt belasting of betaalt subsidie.

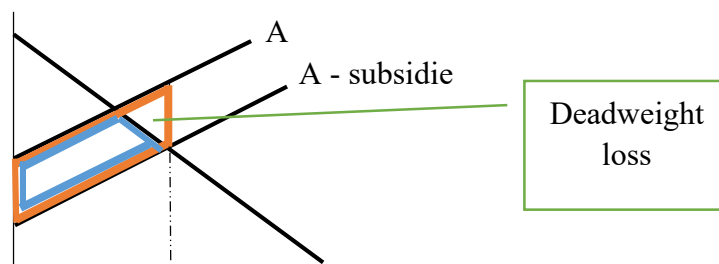
Er is sprake van welvaartsverlies als de winst aan surplus lager is dan de subsidie die is betaald door de overheid, of als het verlies aan surplus hoger is dan de belasting ontvangen door de overheid.

1. Belasting ontvangen lager dan verloren surplus:

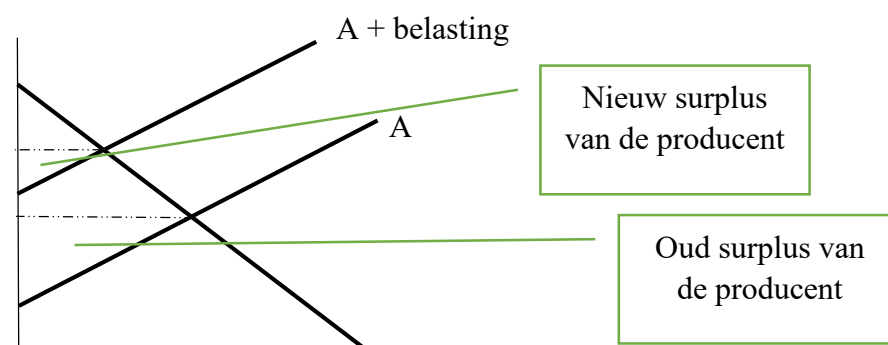
Het blauw-omkaderde vakje is het verloren surplus, het rood-omkaderde vakje is de ontvangen belasting.

2. Subsidie betaald groter dan gewonnen surplus

Het blauw-omkaderde vakje is het gewonnen surplus, het rood-omkaderde vakje is de betaalde subsidie.

Verandering producentensurplus door belasting:

Verandering producentensurplus door subsidie:

